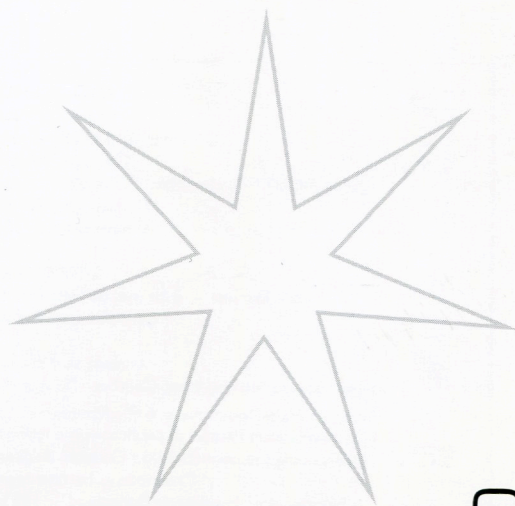
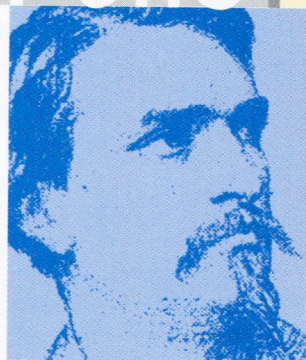

M A I - J U N 2 0 0 7

Lou Felibrige

La Revisto **240**

La Revisto
N° 240
MAI – JUN 2007

La gardaren riboun-ribagno nosto rebello lengo d'O

SOUAMARI

Pourtissoun	<i>Jaque Mouttet</i>
Reinié Char grand pouèto prouvençau – Char lou Lilen	<i>Glaude Lapeyre</i>
Agait bartassier sus la premsa occitanò-felibrenco	<i>Jan Fourié</i>
Activitat editoriala	<i>Jan Fourié</i>
Avès di diversita?	<i>Jan-Marc Courbet...</i>
La poulitica de l'estruci	<i>Roubert Rousset</i>
L'occitan/lenga d'Òc torna en bonas gracias?	<i>Roubert Rousset</i>
Lo Brèc / La Blanche Nef	<i>Bernar Manciet.</i>
Neissènço de la prosa prouvençalo	<i>Peireto Berengier</i>
Proumoucioun di lengo minouritari	
Resson de doulour	
Li nouvèu mantenèire	

Pourtissoun

En cridant: Arrasso! Arrasso!
Zou! li vièi e li jouvènt,
Partirian tóutis en raço
Emé la bandiero au vènt,
Partirian coume uno aurasso
Pèr creba lou grand couvènt!

Pèr milié, li felibre *dis Aup i Pirenèu e despièi Aubagno, jusqu'au Velai, fin qu'au Medò*, larguèron sa crido dins Beziès lou 17 de mars passa.

- *Ah! se me sabien entendre! Ah! se me voulien segui* 'mé la Coumtesso que rènd fort, li felibre la man dins la man, volon crèire, volon espera au respèt de si valour, au respèt de sa civilisacioun. Cavihado au cor, la fe dins l'an que vèn, es de soun devé, es de sa messioun de pas cala davans li forço que lis estoufon, davans li rebroussié que lis escarnisson. Es de soun devé de se faire entendre, es de soun devé de tout faire pèr èstre segui, es de soun devé de faire gagna lou proujèt mistralen.

Es pas ‘no farfantello que lis a fa trapeja pèr carriero, es la clarta de la definicioun memo dóu Felibrige, soun li resoun founso de soun estacamen à la paraulo mistralenco, la counvicioun, la fidelita. *Pièi, cousegui que mai pèr l'idèio de remetre en lumiero e counsciènci de sa glòri aquelo noblo raço qu'en plen 89, Mirabèu noumo encaro la Nacioun Prouvençalo, e coumprenènt souto aquéu noum touto la gènt de lengo d'O, coume i tèms ancian, dès an m'apassiounère à dreissa lou Diciounàri de l'idiomo dóu Miejour... Entremen, dins lou Miejour s'èro acoumpli un grand travai. Gramaci la tenesoun de la rajolo felibrenco, trescoulant de-countùnio dins li veno dóu pople pèr lou coundu de l'Armana e dis àutris escri, un publi amistous e sèmpre mai noumbrous aplaudissié nòstis esfors. Li ciéuta, tóuti jalouso d'acouraja lou mouvemen, dounavon, à-de-rèng de fèsto au Felibrige; se creavo de joio pèr nòsti laureat; se foundavo de revisto pèr aproufoundi la lengo; e lis àspri Pirenèu noun empachavon plus Catalan e Prouvençau de se rèndre vesito emai de s'afreira. (F. Mistral – 1875.)*

Dins la piouso e respetouso remembranço dóu Mèstre, faudra bèn un jour, acò's uno questioun de dignita, óuteni ço que nous es degu. Vuei, coume aièr, la recounquisto la tenèn dins nòsti man, avèn pièi pas de plega davans lis usurpaire de tout péu, avèn de coumpli nosto plego sènsò trantaia. Lou 17 de mars, emé bello esperanço, lou Felibrige a canta *La Respelido*, a sachu baia d'ideau à nosto jouinesso, a sachu faire mounta la sabo dóu reviéure.

*E dirian à la Countesso:
reparèisse, o resplendour!
Foro, foro la tristesso!
Vivo, vivo la baudour!*

Jaque MOUTTET
Capoulié dóu Felibrige

Reinié Char grand pouèto prouvençau Char lou lilèn

Lou grand pouèto Reinié Char es nascu lou 14 de jun de 1907 i “Névons” , à l'Islo de Venisso (l'Islo sus la Sorgo), dins lou Coumtat Veneissin, en Prouvènço. Adounc se festejo aquest an lou centen anniversàri de sa neissènço. Un ami, Glaude Lapeyre, nous baio eici si sentimen sus l'apartenènço de Char à la Prouvènço.

Maugrat tout ço que se dis, encaro vuei, e de pertout, la pouèsio de Reiné Char — aquest "*flùvi mau percèupu*" — a douna de pouèmo clar coume l'aigo de la font de la Vau-cluso. L'aigo la mai prouvençalo que siegue.

Quouro, à la debuto dis annado sieissant, "rescountrère" li pouèmo de Reiné Char — Seuls demeurent e les Feuilletts d'Hypnos — fuguè coume un gautoun —

un bacèu — manda pèr lou Mistrau à la cimo dóu Ventour; n'en siéu resta estabousi e diguère sènso reflechi: " *Es ansin qu'auriéu vougu escriéure* ". Noun me ié risquère: bord que noun es Char qu vau.

Rescontre brutau, mai pamens esbléugimen, bèn talamen que iéu qu'ère pulèu crentous e qu'aviéu, rèn de vèire amé la literaturo nimai l'escrituro, me retroubère à pica la porto di *Busclats*, l'oustau dóu pouèto, sus l'autre aigo-pendènt de ma colo. E la mountagno èro aqui: drecho sus lou lindau de l'oustau e ié tenié tout l'embrasamen; acueiènto, calourènto e mai assegurativo... Tout èro simple; e iéu qu'aviéu tourna cènt cop dins ma tèsto de poulidi fraso! "Mountagno"! vène de dire; es coume acò que lou veguère e que vese, encaro vuei, l'ome emai soun obro. Qùnti forço avien bèn pouscu me mena enjusqu'aquí sènso resoun vesiblo. N'aviéu pas mai de i'ana tourna-mai — ges de tèsi à sousteni, pas mai de libre pèr edita, l'ensignamen que dispensave èro moudesto e pulèu scientifi, aviéu jamai escri lou mendre tèste — es éu que, en m'acoumpagnant enjusqu'au pourtau, me diguè "*s'erias libre dimècre, anarian faire uno permenado*".

Se fuguère libre!/? Segur. E la permenado durè quàuqui vinto-cinq an, enjusqu'à soun despart pèr l'espitau ... pèr n'en plus reveni... Esvali lou pouèto, pamens la permenado es pa 'ncaro fenido dins ma tèsto e dins lou país pèr pougi la bono paraulo. Poudriéu faire miéuno la fraso que faguè Char pèr Albert Camus: "*em' aquéu qu'aman, avèn feni de parla, e noun es lou silènçi* ".

D'uno vesito encò de Char se radusié toujours un quaucarèn: un libre, un dessin, quàuqui brout de sàuvi quouro fasié de poulidi flour e meme sènso flour, pèr l'aigo bouldo. Li flour, n'en metié dins d'aigo-ardènt pèr garri tóuti li blessaduro, subretout li mentalo: la malancounié. Quouro me dounavo un libre qu'aviéu deja e que ié disiéu "*René, me l'avès deja baia...* " respoundié: "*Sabe que n'en farés bon usage, sias un difusour de pouèsio* ".

Assaje que siegue encaro verai vuei. Es meme moun coumbat bord que turte l'idèio majamen expandido, "*Char est hermétique*" o "*coumprene rèn i pouèmo de Char*". À chasque cop mi poung se sarron... geinant pèr un ome tranquile e pacifi! Es-ti li pouèmo de Char que soun ermeti o nautre qu'avèn perdu l'espontanita? Blouca que sian pèr nosto educacioun cartesiano e lou passa culturau dóu país?

Sian coume aquéu que, pèr lou proumié dóu cop, à la mountagno, pèr esquià, s'atrobo counfrounta 'm' uno forto pèndo e que soun coumpourtamen "en defènso", l'entrino despietousamen à la cabussado.

Noun èstre sus la defensivo, se leissa pertouca, se leissa esmòure fàci à la pèndo: es pas lou proumié dóu cop qu' acò vèn...

Pèr la pouèsio es parié: se leissa pertouca, se leissa esmòure; lou sòu qu'aculis la grano, dèu èstre prepara à la reçaupre, noun èstre dama ...

Perdequé aquesto reputacioun de pouèto ermeti traspourtado meme pèr aquéli qu'an jamai legi un soulet pouèmo — uno rego — de Reinié Char? Sabe que vau m'atira de critico — que m'enchau — "*Socrate m'es car, mai la verita encaro mai*". Vous dirai tout, chascun poudra verifica mi dire e se farga sa proprio verita.

Pèr moun comte persounau es bèn plus tard que coumprenguère li resoun que me fasien mies legi Reinié Char que Marcèu Proust...

Vous leissarei faire la critico de l'ensignamen de la pouèsio à l'escolo, au coulège, au licèu, à la faculta... de la plaço de la pouèsio à la radio, à la televisioun, dins li librarié, encò dis editour, de la plaço de la pouèsio dins la soucieta... Mounte li

gènt rescontron-ti li pouèmo, alor que de situacioun pouetico n' i' a de pertout à l'entour de nautre e que tóuti — jouine, viéi, pastre, esquiaire, que sabe iéu — podon èstre touca — soun touca.

Acò pèr la pouèsio en generau e dequé dire di pouèmo escri pèr de gènt que soun pas de la capitalo e encaro mai pèr aquéli que soun escri dins uno lengo dicho "marginalo" o "minouritari" coume lou prouvençau... Se fau batre contre lis assabenta d'en-aut.

Camus parlo de l'entita-doublo "mèstre-esclau" estrutralamen ligado. Lou doumina paradoussalamen aceto sa situacioun de doumina enjusqu'au jour que lou douminant passo l'osco de sa pousicioun de douminant; alor se pòu que lou doumina se revòute e fisse uno limito que se dèu pas trepassa bord que sa digneta sarié menaçado.

Es coume acò que lou prouvençau que siéu, es devengu un revóuta contro li capitalo. Van mai dire qu'ai quaucarèn contre li parisian. Noun: pèr iéu apelarai "capitalo" aquéli que sabon tout, qu'an la presso, la radiò... — "*quau tèn la lengo, tèn la clau*" — aquéli que soun en plaço. S'atrobo que n' i' a forço à Paris, mai de capitalo n' i' a de partout, à Brusselo, à Berlin, à Leide, en Avignoun, à Perno — vo! à Perno — e n'en passe ...

D'EN-AUT li capitalo nous mandon — e nous impauson: an meme de sancion dins sis arsenau — lèi, decrèt decisioun, lou "bon-goust", la modo, la musico, nous impauson lou diamètre di meloun, quant de la e de burre dèu proudure "la Noiraude", coume se dèu desbarrassa di bourdiho — belèu au benefèci de quàuquis un?

Ma vilo — Carpentras, coume dison — e mai ma famiho i'a quatre siècle que nous matrasson: bèn tant qu'acò es intra dins la lengo e lou proverbiau: À Carpentras!!! emai Zitrone que n'en met tourna mai uno lesco, e Masure, e Boccolini enjusqu'à Jacques Brel que canto: "*y avait le bedeau, le notaire et même un poète de Carpentras ...*". Sabié pas, éu, qu'au coulège de Carpentras, en 1313 crese, i'avié Pétrarque — rèn qu'acò! — e que plus tard Roumié Marcellin, Andriéu de Richaud, e Pèire Seghers i'abenèron si braio sus li banc de bos... À Carpentras, i'avié tambèn Jouve, lou Bloundin, que fuguè moun prouffessour clandestin — i'a de tèms d'acò.

Revóuta, disiéu, alor siéu devengu un militant pèr redouna sa vertadiero plaço à la pouèsio en generau, à la pouèsio de "Reinié" Char en particulié e tambèn à la pouèsio escricho en lengo nostro ... militant pèr la defènso de "Reinié" Char e de soun obro... militant incoundiciounau — naturalamen un pau "chauvin", meme mal-óunèste — n'en creguès rèn — mai quouro dise: "Char es un grand pouèto prouvençau" e pense "lou plus grand", siéu un pau prouvoucaire — sabe que n'en farai ressauta quàuquis-un — restas siau!

Pamens ai quàuqui resoun de lou pretèndre. L'ai deja fa, en 2001, dins un coulòqui de l'assouciacioun de prouffessour de lengo vivènto en Avignoun sus la lengo e la literaturo d'Ò.

Glaude Arnoux, que nous a quita desempiéi e, que sabié qu'aviéu fa, pèr jo, forço traducioun di pouèmo de Char, m'avié demanda de charra de l'aport de la lengo nostro dins si pouèmo. Sabe pas ço que me prenguè: diguère "vo". Recassère l'escoumesso.

Es à-n-aquéu moumen que se pausèron li vertadiéri questioun, pèr iéu que noun siéu un especialiste di lengo; li questioun de founs coume aquéli de formo e, soun nombrouso.

Vous ai precisa que dins tout acò — aquest coumbat — i'a, pèr iéu, un "comte à regla" amé la capitalo — pulèu amé li capitalo, es à dire li tenènt de la verita — la siéuno — aquéli que sabon tout e nous dison lou biais de se coumpourta: se trufon de nautre. Regardas un pau ço qu'escrì un grand criti literàri, qu'amo Char, dins uno prefàci de dès-e-vue pajo: li quatre rego li mai legiblo:

- *Le poème de ce type se caractérise par la verticalité de l'idée, l'intermittence de la voix et le rapport direct de l'unité avec le progrès du fractionnement.*

A fa, belèu, un bèu tèste pèr si coulègo; mai pèr nautre e pèr nous douna l'envejo de legi Char "*a bèn parla, mai de qu'a di?*" coume se dis eici.

Moun jacoubinisme e un eiretage de famiho m'an ajuda à me dreissa contre l'injustiço facho à la prouvinço et subretout à la Prouvènço.

S'atrovo que li capitalo soun forço noumbrouso à Paris e quand soun eila counèisson plus la prouvinço de mounte soun vèngu, es ansin; — dins l'universita, la faculta....

Sabès que, pèr éli, en Prouvènço sian que de païsan — simplo coustatacioun facho de longo. Amé iéu an pas de chabènço: d'èstre païsan, n'en siéu fièr. Fau saupre que pamens suporte mau l'atitudo di grand criti qu'óucupon lou davans de la sceno — aquéli que crèson d'aguè la verita. Quouro Char èro jouine e proche di subre-realiste, adounc à l'avant-gardo, se fasié tira dessus pèr li gènt en plaço ... Acò es pas nouvèu e pas soucamen pèr la literaturo: lou pintre "impressiounisto" Caillebotte, à la debuto dóu siècle passa, voulié faire doun de si tablèu à l'Estat. Li tenènt de la verita dóu moumen — toujours lis assabenta — diguèron à l'Estat de li refusa. Ounte soun aro, li tablèu? Belèu en Americo... Mai Char, maugrat éli, a fa soun camin, alor aquéli moussu an chanja lou fusiéu d'espalo. Aro parlon sabentousamen e nous fan coumprene qu'aquéli pouèmo i'a qu'éli que li podon legi... nautre en Prouvènço poudèn pas coumprendre, sian... E pamens es pèr nautre que Char escriguè.

Es un pau pèr acò que, bèn que ié fuguèsse noun prepara, escrive en prouvençau.

Revenèn à noste prepaus: Char de Prouvènço.

Nasquè à l'Islo de Venisso ... am' un rèire, enfant de l'assistanço, qu'avié garda li bedigo sus li pendis dóu Mount Ventour — lou gigant de Prouvènço — e que n'en partiguè de la pòu d'èstre tança pèr soun pelot, bord que lou loup n'i'en avié manja quàuquis uno. Courreguè enjusqu'à l'Islo sus la ribo de la Sorgo

La Sorgo, Char tradu dins lou mounde entié, n'en faguè LA RIBIERO. La Sorgo es elo-memo e tambèn la ribiero mentalo e simboulico. La Sorgo es la ribiero mai tambèn la creacioun, la pouèsio que fai soun camin souleto, lou tèms que se debano, la femo ("*Claire, la rivière*"), lou liò mounte viéu la troucho — lou bèn —, l'anguielo — lou mau — lou recàti di "trasparènt" — li luno-soulàri — ....

Lou Ventour es "le miroir des aigles". (in: Les loyaux adversaires / Le Thor)

Tout de long de l'edicioun de la Pléiade — lis obro coumpleto dóu pouèto — troubarés lou païs: Buous ("*ô Buoux, barque maltraitée*"), Ceirèsto, Óupedeto, lou Calavoun — "*au moulin dóu Calavoun dos annado durant....*" —, Aubioun, Lou Tor, lou Rebanqué, la Genestiero, Mount-guers, li Baus, li Dentelo de Mount-mirai, Aulan...

Tóuti soun pas soucamen de noum de liò mai tambèn de persounage, de fès que i'a decor, "folklorique", jamai.

Coume ai cita Ceirèsto, es aqui que, denouñcia à l'Islo sus la Sorgo, coume subre-realiste — pèr l'encauso dóu "iste", prenguè lou "maquis" e devenguè lou

respounsable de la "section atterrissage et parachutage" de "l'Armée Secrète". de Four-cauquié à Aulan darrié lou Ventour. Crese qu'es lou soulet pouèto en Franço que prenguè la defènso de soun païs lis armo à la man "à son corps défendant"

"je veux n'oublier jamais que l'on m'a contraint à devenir un monstre d'intolérance, un simplificateur claquemuré... ". (letro à Francis Curel, l'elagaire.) Char refusè de publica la mendro rego dóu tèms de l'ócupacioun.

Lou païs, l'avié quita à vint an. À-n-aquelo epoco pèr reüssi falié "mounta" à Paris... Plus tard mountavo unencamen pèr la sourtido d'un libre nouvèu. La Prouvènço èro sa vido, sa sensibleta, — la Prouvènço transcendado.

Quouro de Gaulle vouguè *"trauca l'ecorço terrestre d'Aubioun"*... Qu s'enaurè contro? Char e vioulamen.

Fuguèron quàuqui fraso duro dins un pichot libre: "Provence, point oméga":

"Aptésiens votre maire a une tête thermonucléaire" –

"Barques de Van Gogh à l'horizon des Saintes ... désertez".

e encaro:

"Que les perceurs de la noble écorce terrestre d'Albion mesurent bien ceci: nous nous battons pour un site où la neige n'est pas seulement la louve de l'hiver mais aussi l'aulne du printemps. Le soleil s'y lève sur notre sang exigeant et l'homme n'est jamais en prison chez son semblable. À nos yeux ce site vaut mieux que notre pain, car il ne peut être, lui, remplacé."

(in: Le nu perdu / Ruine d'Albion-1966).

Mai ço que me sousprenguè lou mai es la reviraduro. Aviéu decida de tradure mot à mot — à-de-rèng — en "patoisant" e pièi de douna un biais mai prouvençau à la fraso dóu proumié sourgènt. La traducioun l'ai facho, coume l'ai di, pèr jo, pèr me chanja di mot crousa, ùni semana de nèu à la mountagno.

Jitas un cop d'iue:

"face à tout, À TOUT CELA, un colt, promesse de soleil levant!"

"Fàci à tout, À TOUT ACÔ, un colt, proumessò de soulèu levant! "

J'ai toujours le cœur content de m'arrêter à Forcalquier, de prendre un repas chez les Bardouin, de serrer les mains de Marius l'imprimeur et de Figuière. Ce rocher de braves gens est la citadelle de l'amitié. Tout ce qui entrave la lucidité et ralentit la confiance est banni d'ici. Nous nous sommes épousés une fois pour toutes devant l'essentiel.

Ai toujour lou cor countènt de m'arresta à Four-cauquié, de prene un repas vers li Bardouin, de sarra li man de Marius l'estampaire emai de Figuière. Aquéu roucas de bràvi gènt es la ciéutadello de l'amista. Tout ço qu'entramblo la lucideta e ralentis la counfisanço es foro-bandi d'eici. Se sian espousa uno fes pèr tóuti davans l'essenciau.

Amer avenir, amer avenir, bal parmi les rosiers....

Amar aveni, amar aveni, bal demié li rousié.

Je songe à cette armée de fuyards aux appétits de dictature que reverront peut-être

au pouvoir, dans cet oublié pays, ceux qui survivront à ce temps d'algèbre damnée.

Soungé à-n-aquelo armado de fugidis is apêtis de ditaturo que reveiran beléu au poudé, dins aquest óublidos païs, aquéli que subre-viéuran à-n-aquéu tèms d'algèbro danado.

La France a des réactions d'épave dérangée dans sa sieste. Pourvu que les caréniers et les charpentiers qui s'affairent dans le camp allié ne soient pas de nouveaux naufrageurs!

La France a li reacïoun d'un varage desrenja dins sa dormido. Mai que li carenié e li fustié que s'afeiron dins lou camp alia noun siegon mai naufrageire!

Léon affirme que les chiens enragés sont beaux. Je le crois.

Léon afiermo que li chin enrabia soun bèu. Lou crese.

Me fuguè facile de m'avisa que la reviraduro "mot à mot" me baiavo uno fraso en prouvençau sarra. Gaire de causo à chanja.

La demando de Glaude Arnoux me faguè regarda mai seriousamen.

Devistère lèu que forço fraso de Char èron uno trascricioun literalo de la pensado en lengo nostro:

"Je veux n'oublier jamais que..."

"noun vole óublida jamais que..."

Théodore Aubanel disié pas autramen:

"pode plus t'óublida jamais" " (À Ludivine).

Lou "jamais" revèn souvènti fes dins li pouèmo de Char

Dins "Le bois de l'Epte" escriéu:

" il s'y devinait comme un commerce d'êtres disparus "

ma bello-maire (98 an):

" se devinavo qu'erian arriva d'ouro..." parlo pas autramen.

Char emplego la fourmulo: *"il s'y devinait"*, prouvençalo, e pas "on y devinait ", fourmulo franceso — le "on" eisisto quasimen pas en prouvençau. pamens, lou sens es un pau diferènt. Sa pensado prouvençalo l'a belèu troumpa. (lou "devina" prouvençau es pas lou dóu franchimand)

Dins un tèste escriéu: *" le parler des images" , "lou parla ..."!*

Pèr de resoun de plaço dève me limita.

Pènsè que Char pensavo en prouvençau e trascrivié en franchimand que voulié que siegue sa lengo d'espressioun, reservant lou prouvençau pèr sis ami en

coumunicacioun. Segur que lou fasié incounsciemen: la lengo dóu pedas es enracinado founs... nous definis à jamai, à jamai.

Tenié pas, crese que, à la reviraduro escricho de sis obro en prouvençau, pèr de resoun de souveni de "maquis"... "*Char au maquis, Maurras à Vichy*"... emai de soun fraire qu'èro "pétainiste" engaja e un pau mai... Alor se coupè lou courdoun. Après ma publicacioun dins la revisto de l'APLV, Glaude Arnoux, e d'autre, m'escriguèron de causo qu'anavon de moun biais ...

Espère de vous avé un pau counverti. Belèu poudrés aro lou legi sènso rèire-pensado. Se fau leissa ana. Leissa li mot faire de belugo dins la tèsto — *uno batèsto de tisoun que prendra jamai fin.*

Mai se vous leissas arrapa sias "foutu"; sarés nousa sarra: voudrés tout saupre, voudrés ana à Aulan, à la Genestiero... La galèro!

Pamens rescountrarés:

"Lou meravihous en aquel èstre: touto sourso, en éu, douno lou jour à-n-un riéu. Amé lou mendre de si doun davalò uno raisso de coulumbo."

O encaro:

"Ai, à-de-matin, segui dis iue Flourènço que s'entournavo au moulin dóu Calavoun. Lou draïdò voulavo à l'entour d'elo: un terro-sòu de rato se garrouiant! L'esquino casto e li lèngui cambo noun arribavon à s'apichouti dins moun regard. La gorjo de ginjourlo s'atardavo i raro de mi dènt. Enjusco la verduro, à n-un recouido, me la raubèsse, repassère, m'esmouvènt en chasco noto, soun amirable cors musician, incouneigu dóu miéu."

Admirable!

Trouban, l'amour de Char pèr soun païs, coume se n'es embuga, dins: *Qu'il vive / in: les Matinaux*

"Dans mon pays, les tendres preuves du printemps et les oiseaux mal habillés sont préférés aux buts lointains. / La vérité attend l'aurore à côté d'une bougie. Le verre de fenêtre est négligé. Qu'importe à l'attentif. / Dans mon pays, on ne questionne pas un homme ému. / Il n'y a pas d'ombre maligne sur la barque chavirée. / Bonjour à peine, est inconnu dans mon pays. / On n'emprunte que ce qui peut se rendre augmenté. / Il y a des feuilles, beaucoup de feuilles sur les arbres de mon pays. Les branches sont libres de n'avoir pas de fruits. / On ne croit pas à la bonne fois du vainqueur. / Dans mon pays on remercie."

Dins moun païs, li tèndri provo de la primo e lis aucèu mau vesti soun preferi i toco liuenchenco. / La verita espèro l'aubo à coustat d'uno candèlo. Lou vèire de la fenèstro es negligi. Qu'enchau à l'agachaire. / Dins moun païs demandan rèn à n-un ome esmougu. / I'a ges d'oumbro masco sus la barco trevirado. / Bon-jour tout just, es descouneigu dins moun païs. / Empruntan que ço que poudèn rèndre aumenta. / I'a de fueio, de fueio mai que mai, sus lis aubre de moun païs. Li branco soun liéuro de ges avé de fru. / Cresèn pas à la bono fe dóu vincèire. / Dins moun païs disèn gramaci.

Dins li pouèmo de Char chascun fai sa quisto: dins li territòri mentau de Char se pau cava de "rabasso" e mai de "pepito" — perqué se n'en priva. Sarié tèms que li "païsan" — emai li bracounié! — de Prouvènço fagon de Reinié Char soun pan di jour de fèsto.

Es proun tèms de tourna-mena Reinié Char dins soun país, la Prouvènço, demié li siéu, nautre li Prouvençau. Sarié daumage que li Prouvençau de nòsti generacioun passèsson à coustat di territòri esbléugissènt d'un di siéu e di mai grand.

Glaude Lapeyre

N.B.: Maugrat ço qu'ai escri di "grand criti literàri", counvène voulountié que de "grand" an peréu escri de causo impourtanto sus Char, mai emé simplicita pèr tout legèire, ansin: Ive Battistini (reviraire d'Heraclite d'Ephèse), Jòrgi Mounen ("Avez-vous lu Char?"), Grabié Bonnoure, Gaitan Picon ... Malurousamen, restènt en Prouvinço emai en Corso, an pas fa "la UNO".

Glaude Lapeyre de Perno, en Coumtat-venessin, a mai que bèn couneigu Reinié Char. Fai voulountié, quand ié demandon, de counferènci emé diaporama sus Reinié Char. Ei bèn voulountié qu'a escri aquel article pèr nosto revisto, à l'oucaïoun, aquest an, dóu centenàri de la neissènço dóu grand pouèto de l'Islo de Venisso. Gramaci à Mèste Lapeyre.

Quand Reinié Char, se fasènt vièi, devengu "bèn fatiga" en janvié de 1988, partiguè pèr l'espitau, diguè à Glaude Lapeyre: "*Tè, te baie li clau de l'oustau, vaqui mi sòu emai moun colt*". Glaude Lapeyre gardè lou tout un parèu de mes, fin qu'à la mort de Reinié Char que, malurousamen, revenguè jamai à soun oustau di Busclats.

Agait bartassier sus la premsa occitanò-felibrenca

Se trapan realitats que s'ameritan d'èstre ditas sens relambi. Atal n'es de comunicar qu'es una necessitat per totes. Comunicar fosquèt totjorn e d'en pertot una volontat de vida, d'affirmacion e un biais, non solament de balhar novèlas o indicas, mas de creacion, de condicionament e de descobèrta. Plan segur, le Felibrige, tras sa debuta, escapèt pas a la fòrça d'aquesta logica. Als jorns de uèi, ambe la paleta de mejans tecnicos que son a la portada de tot un cadun, comunicar se pòt aparentar a un plaser e a una mena de conquista. La planeta entièra deven un camp d'espandiment. Tota persona o tot grop uman que comunica pas es vodat, pauc o mai, a se demesir, a se marginalisar, a se recantonar e a desaparèisser.

Pendent bèl briu, comunicar siaguèt pas qu'un afar de papièr o de lengatje. Al nivèl felibrenc, longtemps la paraula primèt l'escrit. Se l'experiènça de l'*Armana prouvençau* fosquèt una brava capitada, balhèt le senhal a l'espelison d'una premsa especifica, qu'aviá çaquela agut sos primadièrs, e que se desvelopèt ambe de fortunas diversas qu'es pas uèi dins la nòstra amira de presentar o d'espepidonar.

Faltan pas las votz que nos claman que le sègle XXI serà le de la comunicacion. Se consideram coma tematica la premsa occitana e felibrenca actuala, vesèm que nos trapam en facia d'un mirgalhadís d'iniciativas e de voluntats qu'ofrisson a un uèlh espelucaire un camp pro alargat de reflexion, d'informacion e, plan segur, de critica e d'estonaments. Anam ensajar de nos apiejar sus qualques exemples per fins de veser cossí aquela premsa foncciona, se presenta e pòt menar a un fais de remarcas e de conclusions.

Çò que caracteriza en 2007 aquela produccion jornalistica es abans tot sa varietat, sa diversitat e son intimitat. Dos periodics, l'un setmanier l'autre mesadièr, son a l'ora d'ara pro largament expandits e coneguts. S'agís plan segur dels jornals *La Setmana* e *Prouvènço aro*. Le primièr, nascut en Biarn le 18 de mai de 1995, es un organe d'informacion generala degut a la voluntat capuda de David Grosclaude, ara president del Institut d'estudis occitans. Le segond, que prenguèt en genièr de 1987 la seguida de *Prouvènço dau!*, e que baileja le majoral Bernat Giely, dona tanben un pielòt de nòvas, d'articles, de reportatjes e de tèxtes mai o mens literaris. Mentre aqueles dos títols, la diferencia que salta als uèlhs, es la grafia mas tanben la presentacion materiala.

La Setmana, a las orientacions occitanistas marcadas, se vòl dobèrta a totas las tendéncias e son redaccional prend largament en compte, de per sa periodicitat, les subjèctes politics e de societat quitament en temps real. Aquò i confera una utilitat preciosa al nivèl informatiu e ne fa un utís de comunicacion dels mai adaptats. *Prouvènço aro* se trapa pas exactament dins la meteissa logica. La còlha dels colaboraires es abans tot provençala e le contengut reverta subretot la vida vidanta de las associacions e de las escòlas felibrencas. Le redaccional es plan mai diversificat que dins la *Setmana* estent que trapam dins las paginas articles de fons, jòcs, comentaris de tota mena e escrits literaris. Ensaja de pegar a l'actualitat, mas amb un decalatge normal compte tengut de la periodicitat. Que que siá, l'un coma l'autre fan ara plenament partida del paisatge mediatic occitanò-felibrenc e lor utilitat a pas besonh d'èstre demostrada.

Un pauc dins la meteissa dralha, mas jos fòrma de revista, se deu de senhalar *Li Nouvello de Prouvènço* que pareis cada dos meses dempuèi la fin de l'annada 1989 jos la direccion de Joan-Glaudi Roux. Es un periodic cranament estampat, tot en color e que caup un fum d'informacions sus l'actualitat e las manifestacions culturalas dins tot l'airal provençal e pro sovent al-delà. Aquí tanben son presents articles e tèxtes literaris que mòstran que la lenga d'òc en Provença es encara plan viventa, en presa dirècta ambe la poblacion. Quant a la revista *Occitans!* publicada per l'Institut d'estudis occitans dempuèi 1981, sembla que sa periodicitat siague un brave còp tresvirada e mesa quitament en sòm, benlèu per de rasons de disponibilitat de la redaccion e d'organizacion intèrna. Es de regretar. Una mencion particularia es a decernir a *Plumalhon*, una polida revistona illustrada pels mainatges que se declina en gascon, lengadocian, provençal e catalan.

Son aquí las solas publicacions que se pòdon qualificar de generalistas, dotadas d'una periodicitat regularia e bastidas dins una tecnica jornalistica ont se trapa privilegiada l'informacion pegant le mai pròche de l'actualitat. Avèm pas jols uèlhs las chifras de tiratge e de venta, mas sabèm qu'aqueles títols son pro largament espendits, quasi exclusivament sus abonament (la venta en quidòsque o en librariá necessitariá una organizacion pesuga ambe les servicis d'un difuseire) e que tòcon pauc de monde fòra las personas e les mitans interessats. Atal, malgrat sas qualitats, aquela premsa es pas legida que per qualques milierats de personas mas arriba pas gaire fins al grand public. La redaccion tota en lenga d'òc n'es benlèu una de las causas.

Las autras publicacions son essencialament revistas (d'estudi o literarias) e tot un flòc de bulletins de ligason, fòrçadament limitats a un lectorat pro estreit e pro concernit, es a dire presoniers d'una difusion de tipe intimista. Aquesta produccion pro desparièra data pas de uèi e, dempuèi le sègle XIX, compta mai d'un centenat de títols. Per se fargar una idèa un pauc mai precisa d'aquela literatura, nos cal anar al rescontre de qualqu'unes dins las diferentas encontradas del Miègjorn.

Onor a las mai ancianas. *Lou Felibrige* bèl primièr que cascalheja dempuèi le mes d'abril de 1887 e que, ambe de copaduras e de cambiaments, se contunha fins a uèi dins la presentacion que sabètz. Es aquí la votz oficiala del moviments mistralenc, claufida d'informacions mas tanben d'articles e de referéncias. Mandada a totes les felibres, aquesta publicacion es plan segur enviada en servici de premsa a un ramat de destinataris coma las societats sabentas, las bibliotècas universitarias, las archius, unas comunas, etc. Es un utís tras que preciós per far coneisser le Felibrige, sas orientacions, son prètzfait, sas realizacions, sos membres e tot çò que concernís sa vida vidanta.

Mentre las revistas d'escòlas felibrencas encara d'actualitat, cal notar *La Cabreta* qu'existís dempuèi genièr de 1895 e qu'es l'organe dels felibres de Nauta Auvèrnha, les *Reclams de Biarn e Gasconha* espelits en genièr de 1897, *Lo Bornat* que remosa les felibres del Perigòrd dempuèi 1902. En Provença, las mai ancianas d'aquelas publicacions felibrencas son, se m'engani pas, *La Calanco* nascuda en 1879 e *La Targo* que data de genièr de 1899. Al lendeman de la Guèrra Granda, morrejèt *Lo Gai Saber* qu'es la revista de l'Escòla Occitana de Tolosa (septembre de 1919), puèi en genièr de 1924 le jornal *Oc* que coneguèt un fum de cambiaments e que s'es mudat en revista literaria un pauc abans-gardista. Ambe *L'Armana di felibre* avèm aquí le punherat dels periodics que podèm considerar coma les aujòls encara en servici.

La premsa occitana e felibrenca es encara rica – e s'en cal regaudir – d'una chorma de títols que son le rebat d'una activitat pauc o mai dinamica, regularia o ciblada mas que demòran una pròva de la vivacitat d'una cultura especifica e de sa volontat, non solament de subreviure o de se mantenir, mas tanben de conquistar espaci, d'informar e de mostrar la realitat d'una literatura qualitatosa e fòrça modèrna.

Periodics de tota natura an, dempuèi mai de cent cinquanta ans, semenat lors granas als quatre caires del terraire d'Òc, sovent ambe de mejans tras que modèstes e le sol estrambòrd de son redactors. D'unes, tals *L'Aiòli*, *La Sartan*, *L'Armana prouvençau*, *Calendau*, *Oc*, *Occitania* e d'autres son coneguts e pro sovent estudiats o citats. La maja part se contenta d'una audiencia locala, d'una clientela d'abonats o d'un ròdol de militants.

En 2007, que demòra d'aquel revolum empapierat, d'aquel socit d'expression e d'aquela set d'informacion? Un bon trentenat de revistas e revistonas, de fuèlhs e de quasèrns, de jornalòts e de bulletins que se mantenon coma pòdon, qu'arriban a viure gràcia al voler acarnassit d'unes de sos membres, a l'argent dels abonats, dels sòcis, d'amics e de qualquas raras subvencions publicas, gràcia tanben a d'oportunitats, de circumstancias, d'eveniments...

Al asard, en mai de les jà citats, balharem títols coma *Aquò d'aquí*, *L'Astrado*, *Lou Flouregian*, *L'Escandihado aubagnenco*, *La Bresco*, *Que Nòvi?* en Provença; *Lou Prouvençau à l'escolo* e l'AVEP (Associacioun vareso pèr l'ensegnamen dóu prouvençau) per çò qu'es de la pedagogia; *La Pouchudo*, *La Clau*, *Lou Limbert nimesen* al nivèl del Felibrige gardenc; *Canta grelh* en Roergue; *Per Noste* en Biarn; *Lo Convize* en Auvèrnha; *Paraulas de Novelum* en Perigòrd; *La Faraça* en terraire vivarés; *Infòc* en Lengadòc tolosan, *Lou Sourgentin* en país niçart; *Ou país mentounasc* a Menton; *Lou Lugarn* qu'es la tribuna per l'Occitania liura; *La France latine* e *Lou Viro-soulèu* dins l'encontrada parisenca, e plan d'autres que nos desencusam de citar pas e que contribuïsson a espandir la coneissença d'una actualitat en presa dirècta subre un quotidian ont la lenga e la cultura d'Òc an encara una cèrta preséncia.

De tals mejans de comunicacion e d'expression escrita, malgrat una manca de professionalisme, malgrat lor diversitat redaccionala, lor "filosofia" pròpria, lor isolament, lors dificultats de difusion e, d'aquines còps de renovelament, an le meriti grand d'existir e de carregar una preséncia de la lenga e de tot çò que s'i restaca en tèrme d'actualitat, de revendicacion e de tradicion terradorenca.

Dins tota aquesta produccion se deu destriar, a costat dels periodics d'informacion, unes títols de qualitat que son una veirina de las letras d'Òc contemporanas. Pensi subretot a *Oc*, al *Gai Saber*, a *L'Astrado*, sens oblidar revistas universitarias e de recèrca que tòcan pas sovent qu'un lectorat d'especialistas.

Dire que la premsa d'Òc uèi se pòrta plan nos pareis pas una realitat segura malgrat capitadas coma *La Setmana*, *Prouvènço aro*, *Li Nouvello de Prouvènço*, *Plumalhon*, *Lou Sourgentin* e qualques autres. Es una premsa qu'a pas brica d'ajuda public e que viu sonque de sos abonaments e d'un pessuc de publicitat. Es una premsa sovent militanta, benevòla, recantonada, quitament inconeguda dins son airal e dont les grands medias parlan pas jamai. Benlèu tanben qu'es una premsa mespresada, sens interés, dont se trufan les tenents d'una cèrta "intelligentsia", una premsa localista, passeista, estrechona, rebut d'un "comunautarisme" despassat que cal combatre pel mesprètz.

Daissam als tartufas, als jacobins e als censors de tota mena e de tota obediéncia lor manca de vision umanista, lor ignorància e lor critica estèrta. La premsa d'Òc se manten, viu e arriba mème que se desvelòpar. Demòra un ligam indispensable, una font inagotable d'entresenhers, le fial roje que nos amistalha e nos fa simbèl, es la votz magrinèla mas caparruda d'una fòrta cordelada d'òmes que son pas que d'òmes, mas abans tot d'òmes d'Òc!

Majoral Joan Fourié

Activitat editoriala

En aquesta fin d'annada 2006, un punherat de publicacions novèlas balha l'ocasion de s'interessar un pauquet a doas escòlas felibrencas que menan una activitat editoriala dont se parla pas sovent e ont se desnisan òbras de qualitat.

Me vòli referir en primièr a l'Escolo Gabalo que gropa dempuèi mai de quinze ans les felibres del terraire gavaudanés, es a dire quitament le departament de Losera. Avèm aquí una còlha valentosa fòrça estacada a son parlar, a sas tradicions, a son istòria, a son economia, a la beltat rufa de son encontrada. Es pas inutile de rampelar qu'aquela escòla posquèt espelir gràcia a la volontat e al vam comunicatiu d'òmes coma Emili Tichet, Prospèr Rambière, Robèrt Rousset, Remi Chastèl, Felix Buffières e qualques autres. L'Escolo Gabalo s'es associada ambe les Amics de la revista *Lou País* e contunha d'obrar, mai que mai dins le domèni de l'edicion.

Dempuèi 1992, les felibres de Losera an atal publicat un *Dictionnaire occitan-français* (514 p.) puèi un *Dictionnaire français-occitan* (360 p.), totes dos revertant las especificitats del dialècte gavaudanés. Dins le corrent de l'annada 2006, pareguèt enfin *Lou libre de Milo Milou* que recampa un crane gorbèlhat d'istòrias, racontes e poèsias escrits pel mèstre en gai saber Emili Tichet, rèire-capiscòl de l'Escolo Gabalo. En decembre de 2006 la revista *Lou País* publiquèt un *Abrégé de grammaire du dialecte occitan-gévaudanais* degut als mèstres d'òbras Prospèr Rambière e Josèp Tichit. Enfin, coma cada annada al meteis periòde, ven de pareisser la version 2007 del *Armanac de Lousero* que, coma tota publicacion d'aquela mena, caup un fum de contaralhas, istòrias, novèlas, poèmas, fablas e anecdòtas que faràn le plaser d'un lectorat tradicional abituat a las fòrmas localas de la lenga d'Òc marcada per una fòrta cultura terradorenca ligada a las activitats longtemps dominantas d'una paísanarièr uèi en plena mudason.

La segonda tièra de publicacions que m'agrada de senhalar concernís l'Escòla Occitana de Tolosa e mai que mai sa revista, *Lo Gai Saber*. Cal precisar que l'Escòla Occitana a pas mai, a l'ora d'ara, qu'una activitat editoriala, l'espargalhament de sos membres permet pas d'efèit un fonccionament que se podriá qualificar de normal per una societat felibrenca ambe acampadas regularias, conferéncias, corses de lenga, rescontres, etc.

Siá dirèctament, siá jol labèl del *Gai Saber*, l'escòla dempuèi qualques annadas es devenguda un vertadièr ostal d'edicion, acompanhat sovent dins aquel prètzfait pel Collège d'Occitania e amb l'ajuda financièr del conselh general de Garona-Nauta. Atal pareguèran dempuèi 2002 le roman de Renat Milhau *L'espanhòl de la crotz malhotada*, les racontes del majoral Crestian Mathieu *De Pena a Fontblanca*, les *Contes occitans* reculhits per Andriu Lagarde, la reedicion del *Trésor des mots d'un village occitan, le parler de Rivel, Aude*, totjorn d'A. Lagarde. E podèm afortir que d'autres òbras son en camin.

De son costat, le *Gai Saber*, qu'es dempuèi 1919 la revista de l'Escòla Occitana, perseguís sa politica editoriala a travèrs una coleccion de n°s especials qu'es arribada en decembre passat a sa dètz e setenca liurason. Dins una tala linhada, venon efectivament de sortir tres plaquetas de bona literatura degudas a d'autors confirmats: Max Lafargue, Mercèu Esquieu e Franc Bardou.

Originari de l'encontrada agenesa ont es tornat a l'ora de la retirada, Max Lafargue es un poèta intimista d'una granda discrecion vengut a l'escritura d'òc dins la seguida de l'escòla occitana d'estiu. I devèm quatre recuèlhs poetics que fosquèran estampats amassa en 1998, totjorn pel *Gai Saber*, jol títol *Camins d'enlòc*. La poèsia de Lafargue a le meriti de la simplicitat e de la sinceritat. Raja clarinèla de la font escreta de son èstre e cèrca pas a far de literatura en bosca permanenta d'originalitat. Son darrièr recuèlh se plaça dins aquela vena e nos pòrta la pròva que l'autenticitat a pas desaparegut dins la poèsia occitana contemporana:

*Miègjorn blau sebelit
Al clòt dels casals muts*

*Per las carrièras tòrtas
L'ora ven desrason*

Professor a Tolosa, Franc Bardou ten a son actiu una òbra de tria ont nos porgís, tant dins la pròsa que dins la poèsia, una inspiracion d'una fòrta originalitat e d'una granda rigor dins l'escritura. Avèm amb el un exemple significatiu de çò que pòt donar una estetica modernista pegada a la lenga d'Òc. Franc Bardou es una mena de magician qu'arriba a nos carregar dins le siu monde interior sens que le lector s'en avisèsse. De segur, son autors atal que balhan a l'occitan novèlas letras de noblessa.

Le tresenc n° especial del *Gai Saber* que ven d'espelir es un recuèlh de poèsia liura dont l'autor es Marcèu Esquieu, le fondator tras que conegut de l'escòla occitana d'estiu que, dempuèi mai de 30 ans, fa miranda del costat de Vilanòva-d'Òlt e a donat l'enveja d'escriure a un fum de femnas e d'òmes. Esquieu, aquò se sap de longa, es un òme-orquèstre qu'a tocat ambe mai o mens de bonür a totas las tiritas de la cultura nòstra: roman, poèsia, teatre, mesa en scena, cançon, contes, pedagogia e que te sabi encara. Simpatic e generós en diable compliguèt fin finala una obrassa de gigant que manca pas d'interés. Sos *Cadastres* son aquí per nos

mostrar qu'a pas perdut res de son arma de poeta e de son vam de contaire visionari.

Majoral Joan Fourié

Referéncias:

- **RAMBIER (Prosper) et TICHIT (Joseph):** *Abrégé de grammaire du dialecte occitan-gévaudanais (Lou País, n° hors série, décembre 2006, 38 pages, 10 , éd. Les Amis du País et l'Escolo Gabalo, b.P 91172, 34009 Montpellier cedex 1)*
Aramanac de Lousero 2007, français-gévaudanais (9 , 94 pages, même adresse que ci-dessus)
- **ESQUIEU (Marceau):** *Cadastres*, trad. fr. de Max Lafargue (*Lo Gai Saber*, n° especial 2006, 85 pages – *Lo Gai Saber*, Les Dames, 31320 Auréville)
- **BARDOU (Franc):** *Atlàs londanh* (id. 71 pages)
- **LAFARGUE (Max):** *A l'òrle del còr* (id. 33 pages)

Avès di diversita?

Sias noumbrous d'èstre un pau jardinié, de prene plesi à faire poussa quàuqui poumo d'amour e merinjano, quàuqui tartifle e caulet, quàuqui pastenargo e ensalado.

A l'oucasoun un vesin vous baio quàuqui grano de coucourdo, e vous, de voste coustat, baias quàuqui grano de gegerido o de pèd de patano. Sabès qu'acò es ennebi, que se vous aganton, riscas uno grosso amendo!

Just avans nouvè de l'an passa l'assouciacioun Kokopelli d'Alès, beilejado pèr Segne Dominique Guillet, es estado coundanado à 17130 eurò d'amendo pèr avé coumercialisa de grano de fru, d'ourtoulaio, "noun couformo"! Soun pecat? èi qu'aquèsti grano, aquèsti plant, èron pas marca au cartabèu dis espèci "referençado" pèr l'amenistracioun agricoło éuroupenco de Brusselo. Adounc noun soulamen es ennebi de li coumercialisa, mai encaro es ennebi de li baia; dins aquesto escasenço es esta ramenta qu'avès meme pas lou dre de faire plesi à n-un ami en ié baiant de grano o de plant!

Avès perfetamen lou dre de faire marca vòsti grano au cartabèu ouficiau éuroupen, mai pèr cado meno, acò costo quicon coume 500 eurò!! quand sabès que Kokopelli proupousavo mai de 3 000 varieta de grano o de plant!

Avès coumpres soulet qu'aquèsti reglamen soun fa pèr favourisa li grands oustau de prouducioun de plant e de grano. Ges de plaço pèr li pichot, pèr li mestierau, subretout pèr li qu'assajon de serva li vièii meno de vegetau, d'apara la diversita dis espèci naturalo.

Anas vèire: www.kokopelli.asso.fr

Dins aquelo rego de pensado, tant se pòu qu'un jour siguessian fourça de parla rèn que quàuqui lengo, li "grando" e li que parlaran li "pichoto" saran coundana à l'amendo, coume dóu tèms de l'escolo de Jùli Ferry, es en acò, parèis, que ié dison lou Prougrès!

Dins lou meme tèms, èi li vigneiroun que se fan de marrit sang. Brusselo desenant autouriso de metre de coupèu e frisoun de chaine dins li tino en inox fin de faire

coume se lou vin èro esta vieii dins de barrau de bos de chaine. En mai d'acò Brusselo a decida de faire supremi 400 000 eitaro de vigno en Éurope (aperaqui 12%), de limita lou noubre di cepage. Tout acò d'à cha pau nous meno à faire plus que quàuqui meno de vin, à tout lou mai en Franço, pèr eisèmple: UN vin de Bourgougno, UN vin de Bourdèu, UN vin di Costo dóu Rose, UN vin de Lengadò. E un cop arriba en aquelo estapo, li teinoucrato auran plus que d'impausa UN vin de Franço, o belèu plus du tout fin de leissa la plaço i bevèndo sucrado e chimico fabricado industrialamen.

Quand aparàn la diversita lenguistico e culturalo, meme se devèn se merfisa de tout ce qu'èi pas la lengo, perden pas de visto que devèn peréu apara la diversita en generau de tout ço qu'eisito à l'ouro d'aro, quand perdèn un pau de diversita, lou mounde s'apauris.

Majourau Jan-Marc COURBET

La politica de l'estruci

Demest l'enja de l'aucelum, l'estruci es de la mena mai gròssa de totas. Aquel auclès african bravament cambalut (còma d'unas dròllas que ténon l'aiguièira nalta) delampa a brutle se n'òm l'acotis, mas pòt pas prene volada ambe sas semblas alas, tament qu'es lèu arredut. Passa per dich que vira, adonc, lo cuol en sus e marga dins la sabla sa clòsca pichonèla sens gaire cervèla; aital plantat e emborhat, se cuja, lo topinàs, d'escapar al malparat. De bada, que lo campejaire tanlèu l'aganta e l'escòfia ...

En cò nostre, que s'es pas jamai vist un estruci, avèm pr' aquò una dicha que ten sensat parièr scenari:

*Far coma las filhas de Chirac
Que, per s'escondre dels garçons
Rebussan per dessus lo cap
Lors gonèlas e cotilhons ...*

Aquela allegoria risolièira escarnis tot escàs las filhas, aquò rai; mòstra sobretot, a bèl èime, que, de quand en quand, l'anament dels umans retipa fòrça lo de l'animalum; un mimetisme pas gaire flatòs per n'autres.

Sens badinar, trobam pus aisat de fugir la realitat que non pas de l'acarar, de mostrar lo cuol a la dificultat al lòc de virar las banas al giscle, de s'escondre darrièr lo det menèl quand lo perilh menaça ... daqui que venga l'ora de veritat. Òc ben! 4na marrida tissa que nos mena, pro sovent, a recuolar per mièlhs saltar, tant val dire per mai s'empetegar.

Parièr comportament ven, mancable, de nòstre egoïsme fons e abucle; coma dis lo papet:

Te rogamus audi nos,

A ieu la carn e per tu l'òs ...

Ço pus grèu es que l'anament individual, aital desaviat, emmalis l'aubire de la societat tota; al jorn d'uèi, mancan pas exemples.

Se sap pro que l'escaufament del climat destorba la meteorologia e menarà, tard o d'ora, malastres dels magers; mas tanpauc quitam d'embrutir la planeta ambe gases, perosinas e bordilhas de tota mena.

En França, mai que mai, patissèm d'agachar l'avenir en fàcia; volontam ben veritat e refòrmas que son de bseonh urgent, mas nos peca, a l'encòp, clarvesença, franquitge e coratge; se n'òm azarta d'asegar qualque privilègi o corporatisme, tanlèu davalan per carrièras unas tropeladas de monde protestataire que butan bramadissas e fan tarrabastal baujaluc: la revolucion d'a rebors. E lo governament, quanna que siá sa color politica, sosta e de cops caplèva per apasimar la populaça juscas a l'espetorida venenta.

£aiçò dura que tròp despuèi d'annadas e d'annadas, tant talamen que n'en sèm a las canas, prèstes a far quincanèla ambe deutes dessensats que pesarán sobre la tèsta de nostres enfants: una vergonha.

D'eleicions consequentas se van debanar aquesta prima; es ora d'exigir que, d'ara enlai, los elegits novèls ajan teneson per de bon e laissen estar per tot jamai la politica de l'estrucí.

Majorau Robert Rousset

L'Occitan / Lengua d'Òc torna en bonas gracias?

O cal nos clamar fòrt e mòrt en Loosera, al mitan d'un airal lengüistic de 30 departaments e mai passa, l'occitan, la lengua d'òc, es nòstra lengua milenària; demòra la lengua minoritària mai importanta d'Euròpa e la pus rica de totas las lengas romanicas. Mila ans a subèrna dels eveniments istorics, malparadas, desavenis e atacas de tota mena, sens oblidar las temptativas d'avaliment.

En 1793, jos l'empencha bravament totalitària del BARERA e de l'abat GREGÒRI, la Convencion nacionala cridèt la guèrra contra las lengas vernacularas; lo rapòrt del Comitad de salut public las tracta de *idiòmes lords, girgons e pateses barbars, supòstes del federalisme, del fanatisme e de la supersticion*, empachosas pel francés lenga universalala, que l'anglés es sonque l'idiòma de la banca e de la letra de cambi. E òc ... aquò tèsta pas!

Ofensiva novèla, unsègle pus tard, ambe l'institucion de l'escòla primària, obligatòria e laïca. Los ussards de la Republica ensenhan lo francés als escolans en esclòps, aquò rai; mas, enfoscats per l'ideologia jacobina, forabandisson lo patés, inculcan dins l'èime dels paisandots la VERGONHA de lor lenga meirala e, d'aquel biais, lo mesprètz de lor quita condicion. D'aquí ven que los vièlhs, en cò nostre, an totjorn dins l'ase aquel mot inic: patés, amb un sentiment d'inferioritat e de guerlhesa, coma bastards, en parlant l'occitan al lòc del francés: un destorbe de la personalitat pròche de l'esquizofrenia, vos dise ... Aital se pervertisl'anma d'un poble, ailàs!

Pasmens, dempuèi lo mièch del segle XIX, s'es desvolopat dins Occitània tota un movement de resisténcia vertadièira per aparar la lenga d'òc pòrtaflambèl de nòstra cultura ancestrala. Al jorn d'uèi, fòrça monde encapan melhor çò que representan objectivament las lengas regionalas: una riquesa patrimoniala e culturala, un ligam identitari; los saberuts linguïstas ajustan per sobrepés: un esplech de primièira per promòure lo plurilinguïsm que, en França, fai pas flòri.

Dins aquela amira, en Losera, lo patés aparat per mantunas associacions (A.D.ÒC; Esper-Òc; Escolò gabalo) se tròba, d'ara enlà, als programas facultatius de l'Èducacion nacionala, ensenhat per sos quites enemics d'un còp èra ... Òsca!

Mas n'i a pas aquí per cridar: venètz veire, encara mens: victòria, per çò que lo jacobinisme — Una ideologia, una perònha, un mal rebalaire — enfecís totjorn l'opinion publica e lo monde politic tanben de drecha coma de gaucha. Per pròva, l'aricle 2 de la Constitucion, un marrit retenal, qu'empacha la reconeissença oficiala de la s lengas regionalas, tal coma es redigit, e que i a pas plan de lo far assegurar.

Doncas, cal pas sostar ... Aquesta prima se van debanar eleccions de las consequentas; es ora pels electors que sèm, de renar, de repotegar e de revendicar son drech per la lenga nòstra. Estant que, en França, res non bolega sens menar bruch e rambalh, quand n'om se vòl far ausir, los occitans de la bona se son recampat a Besièrs lo 17 de març passat. De milieirats e milieirats venguts de totes lo renvèrs d'Occitània an desfilat en tropa ambe bandieiras, cridat polhas als tartufas, butat bramadas e fach brave tarrabastals.

Majoral Robert Rousset

Las *Edicions Reclams* que prepausan

Lo Brèc / La Blanche Nef per Bernat Manciet

Lo Brèc o *La Blanche Nef*, aquesta epopèia maritima, auta cara deu *Golfe de Gascogne*, que bremba lo saber har de Bernat Manciet, la sua erudicion e la sua coneissença d'ua tèrra grana com l'Euròpa deu sègle XI, tà aviar los sons vaishèths de mots sus ua mar shens hitas: naus misticas que miaràn batèsta de Vigo dinc a l'estuari de Gironda. *Lo Brèc* que torna balhar la hami deu viatge peus temps imemoriaus qui bastín empèris, pòbles e tanben sauneis: ua volentat de vèncer l'illusion, çò de derisòri, la mòrt anonciada de la civilizacion gascona. Ací,

Guilhem X, Duc d'Aquitània, crotza un Memnon, rei deus Etiopians. Aqueth batèu que tempta lo rapatriatge enter çò qu'estom e çò que seram.

Lo poèma, testament d'ua òbra màger, que s'encamina, com ac a hèit, a la sua epòca, *l'Enterrament a Sabres*, de cap tà ua eternitat creadora: ua paraula tostemps marmusada per un país de mar e de tempèstas. Pr'amor *Lo Brèc*, sus las èrsas de l'engèni poetic de Bernat Manciet, portat per la sua volentat de fenir çò qu'es d'acabar, qu'apèra totas las puishenças deus dius, pagans, grècs e lo quita Hilh de l'Òmi de Nazaret. La tempèsta que boha dinc au cap hons de l'espèr: la batèsta a començat. Lo Cèu que'ns dèisha. Praubes naulèrs qu'em!

Lo Brèc / *La Blanche Nef* de Bernat Manciet

Edicion bilingua occitan/francés - Version francesa de l'autor

Frontispici de Jan Sarthou, lexic occitan-francés, ambe mapa de Galícia

Un libe au format 13,5 x 24 cm. - 352 pp -

pretz: 25 euros

- 5 euros de pòrt per libe

De reglar per chèque a l'ordi de *Reclams* e d'enviar per la pòsta a: Edicions Reclams Atelier IN 8 - Camin Costalèr - F 64160 Serres-Morlaàs

www.reclams.org

Neissènço de la prosa provençalò

S'es long-tèms di que Jòusè Roumanille èro lou foundatour de la prosa provençalò mouderno. Ive Gourgaud, en publicant uno *Letro à moussu Desanat**, moustrè que i'avié agu au mens aquelo proumièro pèiro avans. Seguiguèron pièi, Mistral e Savié de Fourvieres.

Lou Paire Savié de Fourvieres, estaca à l'abadié de Sant-Miquéu-de-Ferigoulet, es belèu aquéu que publiquè lou mai de prosa emé si cinq voulume di *Counferènci Sant-Janenco (Li Patriarche e La creacioun dóu mounde)*, si reviraduro (en particulié *Lis Evangèli*) e si dous voulume de raconte: *En mountagno e Escourregudo en Anglo-Terro*.

Aquéli dous darrié voulume soun esta tourna publica is edicioun Jeanne Laffitte. Lou tèste provençau es acoumpagna d'uno reviraduro en francés dóu Paire Ardura qu'après èstre passa à Sant-Miquéu de Ferigoulet es, aro, secretàri dóu Counsèu Pountificau e la Culturo à Roumo. De mai lou Paire Bernat Ardura fai precedi li dous voulume d'uno biougrafio e d'un estùdi que plaçon lou Paire Savié dins soun tèms, dins l'istòri e dins soun mounde. Aquélis introuducioun souleto vaudrien lou legi. Mai de se pousqué regala pièi di tèste de Savié de Fourvieres, acò's quicon que lou poudèn pas manca!

* *Letro à moussu Desanat fiéu* (1845): Se saup que Desanat publiquè lou journau Lou Boui-Abaisso qu'èro tout entié redegè en vers. Ive Gourgaud i'a releva un soulet article en prosa, aquelo letro que presènto à juste titre coume lou proumié tèste en prosa provençalò mouderne, avans meme Roumanille. Vrai qu'aquéu

raconte d'un roumavage dins la region marsiheso es pinta au det e que voudrian bèn que tóuti li Prouvençau escriguèsson encaro ansin! Gramaci d'agué reedita aquelo perlo óublidado.

Edicioun Aigo-vivo, Ive Gourgaud 56 av. du 8 mai, 30520 Saint-Martin-de-Valgalgues.

Chèque à l'ordre de: Yves Gourgaud - Pres 7 eurò cadun, mandadis coumpres.

Majouralo Peireto Berengier

Proumoucioun di lengo minouritàri

La socio-linguistico prepauso d'idèio e de draio pèr l'estùdi di marco interiouro e esteriouro di lengo dicho minouritàri. Lis escoumesso que porton dins la soucieta que li remarco esplicon que d'àutri matèri n'en fagon peréu un de sis oujèt d'estùdi: lou dre, li sciènci poultico, l'istòri emai la geougrafïo soun ansin parieramen representado dins un oubrage couleitiéu que vèn de parèisse.

D'especialisto, atour de l'agensamen linguistico, parieramen fan part de si couneissènço e de soun esperiènci proufessionalo dins aquéu doumaine. La realita linguistico minouritàri, coundicionado pèr de raro, de terme amensitratiéu, istouri, vertadieramen linguisti, tradiciounau o d'instalacioun de aro, tóuti proun souvènt chanjadis o se moudificant à l'ouro d'aro e marcant pèr aquésti resoun l'enviouro de la proumoucioun d'uno lengo dicho minouritàri, soun lou fiéu menaire d'aquéu libre.

L'oubrage èi parteja en tres: en proumiero partido s'agis de defini ço que soun li lengo minouritàri, si territòri; en segoundo partido se trato de la representacioun di lengo e de si rode; en tresenco partido se parlo di normo e de la proumoucioun d'aquésti lengo.

Ié trouban d'estùdi toucant lou catalan, l'ouccitan d'Aquitàni, lou bretoun, lou gaëli o encaro lou ladin, "l'abijanés", lou croutao en Austrïo, lou frioulan, lou roumanesc en Mouldaviò o li lucho d'enfluènci entre pidgin e lengo dóu país dins lis isclo Vanuatu.

Adounc un libre que fai proun lou tour de tóuti li proublèmo emai belèu dis espèr di lengo dicho minouritàri.

Variable territoriale et promotion des langues minoritaires escri pèr un couleitiéu souto la direicioun d'Alan Viaut

Un libre de 480 pajo au fourmat 15 x 21 cm.

Edicioun Maison des Sciences de l'Homme d'Aquitaine (MSHA)

Pres 28 eurò mandadis coumpres

De paga em'un chèque à l'ordre de: ASS. MSHA PUBLIS

De coumanda à: MSHA - domaine universitaire - 10 esplanade des Antilles - 33607 Pressac cedex

Tel: 05 56 84 68 17 - courriel: Publication@msha.fr - site: www.msha.fr

ERRATUM:

Toucant l'anóncio que faguerian dins lou numerò 239 de "Lou Felibrige - Li Novo" di libre publica pèr lis Edicioun Aigo vivo

DE BÈN REMARCA

Tóuti li pres soun franc de mandadis e, lou reglamen dèu se faire pèr chèque à l'ordre de: Segne Yves Gourgaud.

RESSON DE DOULOUR

Lou Majourau Gui Giraud

Lou Counsistòri vèn de perdre lou Majourau Gui Giraud. Nascu à Ramatuelo, la mort lou venguè prendre dins lou som à Grimaud, ounte restavo, lou 5 d'abriéu passa.

Emai fuguèsse pas d'aquéli que menon forço brut, atravali, a fa sa plego. Apassiouna qu'èro pèr tout ço que poutavo soun gèn país. Eu que mestrejavo à la belesso la lengo dóu bres, la chanudo lengo parlado dins lou gou de Grimaud, tout naturalamen se i'es devoua e a entreteni bon fiò. Lou Capoulié Pau Roux toustèm soun ami, soun coumpan, lou peirinejè pèr intra au Felibrige lou 14 de mars 1968 e lèu fuguè, Gui Giraud, un coulabbouraire precious d'Enri Doriac alor souto-sendi de la Mantenènço de Prouvenço. En 1971 fuguè à la debuto de *l'Assouciacioun Vareso pèr l'Ensignamen dóu Prouvençau*, l'an d'après foundè "**l'Escolo dei Sambro**", en 1975 lou Felibrige recouneissié si merito en lou fasènt Mèstre d'Obro. Es au recès de l'Escolo dei Sambro que Gui Giraud baio la plenitudo de soun afougamen. Uno escolo sèmpe ativo que perseguis vuei, pleno de voio, soun presfa felibren, que perpetuïs lis us, e biais de faire ancian, la lengo. Es ansin que 35 an de tèms Gui Giraud ié tenguè lou cous de prouvençau. A douna peréu antan de cous de prouvençau dins lis escolo primàri.

Fau pièi ramenta qu'èro mèmbe foundadou dóu Museon d'Art e Tradicioun Poupulàri de Grimaud, qu'es autour d'article emai de counferènci, qu'a escri uno deseno de pichòti pèço de tiatre emai dos pastouralo que Lou long camin n'es la mai couneigudo.

Lou Counsistòri vesènt un éu un ome de passioun e de counsciènci n'en faguè un Majourau à la Santo-Estello de Mende en 1992 ié fisant la Cigalo di Mauro poutado aperavans pèr lou regreta Capoulié Pau Roux que dins si piado sèmpe caminè.

Gardaren bono remembranço. Gardaren douço souvenènço de vosto caro amistouso, de voste èime franc, Majourau Giraud.

Que Santo Estello vous repause.

J. M.

LINOUVÈU MANTENÈIRE

Mantenèire marca au cartabèu en 2006 dóu numerò 14400 au numerò 14472

- Mmo Mario-Tereso BRESSIEUX (Santo Cèio - PRO); Mmo Crestiano JARDIN (Aurenjo - PRO); Mmo Grabiello MOOG (Paris -PRO); M. Doumenique DUPUIS (Garouns -LEN); Mmo Amandino TRUCCHI (Santo Cèio - PRO); M. Reinié SINARD (Visan -PRO); Mmo Mario-Madaleno MEHR (Aurenjo - PRO); Mmo Ugueto MEHR (Santo Cèio - PRO); M. Fernand MARTINI (Frejus - PRO); Mmo Ano-Mario PIERRE (Lou Martegue -PRO); Mmo Jaumeto FONTAINE (Galargo - LEN); Mmo Eisabèu WARNERY (Eimargo - LEN); Mllo Janino SIBYLLE (Lorgo - PRO); Mmo Gaby MONTY (Santo Cèio - PRO); Mmo Michelo GUIDONI (Aubagno - PRO); Mmo Oudeto LOMBARD (Aubagno - PRO); M. Rougié JOURDAN (Aubagno - PRO); Mmo Germano TROLLIET (Aubagno -PRO); Mllo Uguetto DUMOULIN (La Peno sus Uvèuno - PRO); Mmo Jouseto DUMOULIN (La Peno sus Uvèuno -PRO); Mmo Germano GUIDONI (Aubagno -PRO); M. Michèu BERTHET-RAYNE (Cairano - PRO); M. Michèu EYSSETTE (Taluyers - PRO); Mmo Catarino LALÈQUE (Perno li Font - PRO); M. Alan SALVATI (Marsiho - PRO); Mmo Silvio SALVATI (Marsiho - PRO); Mmo Mario-Tereso NEMROD-BONNAL (Chivau-Blanc - LEN); M. Jan-Lu BRONDELLO (Vidauban - PRO); Mmo Sandrino THYSSEN (Brageirac - GP); M. Gerard PASCAL (Carqueirano - PRO); Mmo Anò HARMELIN (Lou Martegue -PRO); Mmo Catarino MUSCAT (Brignolo -PRO); Mmo Simouno GRAS (Brignolo - PRO); Mmo Mounico MÉJEAN (Brignolo - PRO); Mmo Giselo MICHEL (Rougié - PRO); M. Francés CABRERA (Port de Bou - PRO); Mmo Janino CANTOURNET (Prunet - AUV); M. Francés PUECH (Prunet - AUV); Mmo Gineto SCHUK (La Fueiado - AUV); Mmo Anò MOYNIER (Lunèu - LEN); M. Jan-Louvis HERAILE (Marsiho - PRO); M. Roubert ARDISSON (Mougins - PRO); M. Jan-Glaude MÉTAIRIE (Lou Martegue - PRO); Mmo Viviano STROZZI (Lou Martegue - PRO); Mmo Crestiano CASTEX (Bagnero de Luchoun - GB); M. Justin LABAN (Nay - GB); Mmo Mario-Oudilo FONMARTY (Sant Frount de Pradou - GP); M. Jan-Pèire PELISSIER (Iero - PRO); M. Prousper GNIDZAZ (Lou Martegue - PRO); M. Jan RIGOUSTE (Brageirac - GP); M. Jan DECHAVANNE (Villeurbano - LEM); M. Patrìci DUTARD (Tocano - GP); Mmo Marineto AUDEBERT (Perigus - GP); M. Pascal Fabre (Fourcauqueiret - PRO); M. Michèu DE LUCA (Gassin - PRO); Mmo Andrèio FOLCO (Sant-Troupés - PRO); Mmo Françoise LLORENS (Aressy - GB); M. Reinié VIGNAU (Pau - GB); M. Gile DESECOT (Jouan li Pin - PRO); M. Roubert PERROTTO-ANDRÉ (Port de Bou - PRO); M. Gerard BARTOLI di Sèrgi VALERIAN (Sarrians - PRO); M. Glaude SOUMILLE (Mountèu - PRO); Mme Mounico MEILHAC (Limoge - LEM); M. Euvé MALAUSSE-MEYSSONNIER (Marsiho - PRO); M. Gerard BAUDIN (Marsiho - PRO); M. Agouste VERDU (Sièis Four - PRO); M. Michèu GEORGES (Uchaud - PRO); M. Alan BRAVAY (Serignan - PRO); M. Aurelian CHANVILLARD (Castèu-Reinard - PRO); Mmo Crestiano BARRAUD (La Cello - PRO); Mllo Miquelo DUPÉ (Cherona - GP); Mllo Ano-Liso LAVIGNE (Bussiero Badil - GP); M. Michèu PUYRIGAUD (Sant Saud - GP).